

פסיכולוגיה התפתחותית

הוראות לנבחנים

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	שאלות 1-4	88 נקודות
פרק שני	שאלות 5-14	
פרק שלישי	שאלות 15-18	12 נקודות
סך-הכול		100 נקודות

בשאלון זה יש לבחור ולענות על שאלה אחת לפחות מתוך הפרק הראשון, על שבע שאלות נוספות לבחירה מהפרק הראשון ומהפרק השני (סך-הכול שמונה שאלות משני הפרקים יחד), ועל שלוש שאלות מהפרק השלישי.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

- כתבו את כל התשובות בעט בלבד.
- ענו על מספר השאלות הנדרש בשאלון. המעריך יקרא ויעריך את מספר התשובות הנדרש בלבד, לפי סדר כתיבתן במחברת, ולא יתייחס לתשובות נוספות.

כתבו במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונכם לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
כתבו "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. כתיבת טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה!

בשאלון זה 6 עמודים.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

המשך מעבר לדף

השאלות

פרקים ראשון ושני (88 נקודות)

בפרקים אלה ארבע-עשרה שאלות (1-14). יש לענות על שאלה אחת לפחות מבין השאלות 1-4 שבפרק הראשון, ועל שבע שאלות נוספות לבחירתכם מהפרק הראשון ומהפרק השני. בסך-הכול יש לענות על שמונה שאלות (לכל שאלה – 11 נקודות).

פרק ראשון: ניתוח אירוע (שאלות 1-4)

קראו את האירוע שלפניכם, וענו על שאלה אחת לפחות מבין השאלות 1-4.

בשעות הבוקר המוקדמות ישב פריד הקטן, בן 14 חודשים, בחיקה של אימו. לפתע נכנס השכן כדי להחזיר חפץ כלשהו, ופריד נבהל והתחיל לבכות בכי תמרורים תוך שהוא נאחז בחולצתה של אימו. הוא לא נרגע עד שהשכן עזב ואימו נתנה לו את בובת הדובי האהובה עליו. כעבור זמן קצר, הלכה האם למטבח, ופריד צרח כיוון שחשב שהיא נעלמה לנצח, למרות שהיא קראה לו מהחדר הסמוך.

בסלון, אחותו רע'ד בת ה-4 הייתה עסוקה ב"האכלת" הבובה שלה. היא נזפה בבובה שהיא "עצובה וקר לה", ולאחר מכן הביאה מקל מטאטא והתחילה לרוץ איתו ברחבי הבית כשהיא קוראת: "תראו את הסוס המהיר שלי!".

האם ביקשה מרע'ד לחלוק חתיכת עוגה עם אחיה. היא הניחה חתיכה אחת לרע'ד בצלחת רחבה, וחתיכה זזה לחלוטין לפריד, שאותה חתכה לשלוש חתיכות קטנות. כשרע'ד ראתה זאת היא כעסה ואמרה: "זה לא הוגן! לפריד יש הרבה יותר עוגה ממני!". האם ניסתה לשכנע אותה שהכמות זזה, אך רע'ד לא הצליחה להבין שמדובר באותה כמות, והתעקשה מכיוון שראתה בעיניה מספר רב יותר של חתיכות.

ח'אלד בן ה-10 צפה במתרחש בשתיקה. ח'אלד סבל מקנאה עזה כלפי פריד, ולאחרונה החל להפריז בפינוק אחיו הקטן, להרים אותו ולנשקו בצורה מוגזמת מול הוריו, אך בזמן שההורים לא ראו אותם היה מתעלם מאחיו לחלוטין. כשאימו שאלה אותו מדוע הצעצוע האהוב עליו אבד, הוא התעקש בקרירות שהצעצוע "אבד מעצמו", ולא הודה שהוא זה שזרק אותו בגינה; הוא אף התחיל להאשים את בית הספר בכך שהם לוחצים עליו עם שיעורי בית, מה שגורם לו "לשכוח את חפציו".

שאלה 1

ציינו והסבירו, מתוך הטקסט שלעיל, שתי דוגמאות ליכולות של חשיבה ייצוגית/סמלית שהופיעו אצל רע'ד.

שאלה 2

הגדירו מהו מנגנון הגנה. ציינו והסבירו את מנגנון ההגנה שהופיע בהתנהגותו של ח'אלד כדי להתמודד עם רגשותיו כלפי אחיו הקטן ואיבוד הצעצוע, והדגימו מתוך הטקסט.

שאלה 3

באמצעות הקשר בין היכולות השכליות לבין ההתפתחות הרגשית בגיל הינקות, ציינו והסבירו סוג פחד אפשרי ואת היכולת השכלית הנלווית אליו, אשר הופיעו אצל פריד עם כניסת השכן, או כאשר אימו של פריד הלכה למטבח, תוך שימוש במושגים מדעיים המתאימים.

שאלה 4

רע'ד התקשתה להבין את משמעות הכמות בחלוקת העוגה. ציינו והסבירו שני מאפייני חשיבה מתוך התיאוריה של פיאז'ה המסבירים את הסיבה לטעות זו בחשיבתה של רע'ד.

פרק שני (שאלות 5-14)

שאלה 5

"בזמן שעאדל שיחק במכונית הקטנה שלו ליד אביו, הוא הביט באביו ואמר: 'אוטו אבא'. האב חיך, הביט לעיניו של עאדל ואמר: 'נכון, זה האוטו היפה של אבא, אתה רוצה שנשחק בו ביחד?'. לאחר מכן, עאדל החל לחזור על המילה החדשה 'יפה' כשהוא מנסה לחקות את טון דיבורו של אביו."

צטטו מתוך הפתיח שתי דרכים שבהן השתמש האב כתיווך לחיזוק שפתו של עאדל, והסבירו מהו הביטוי שמעיד על כל אחת מהן.

שאלה 6

"גננת בגן הבחינה שילד בן שנתיים וחצי מסרב לקבל עזרה לחלוטין ומתעקש לסדר את הקוביות שלו לבדו. כמו כן, היא הבחינה בעיכוב קל ביכולתו לקפוץ במקום בהשוואה לנורמות (מדידים) הרגילות לגיל זה, והדבר דחף אותה להתייעץ עם מומחה כדי לבנות תוכנית אימונים לחיזוק מיומנויותיו המוטוריות."

ציינו את מטרות הפסיכולוגיה ההתפתחותית, והסבירו מטרה אחת שבאה לידי ביטוי בפתיח.

שאלה 7

"במהלך החודשים האחרונים, הבחינה האם שבנה רכש מספר רב של מילים חדשות שבהן הוא משתמש מדי יום. לאחר שבעבר הסתפק בקריאה לאנשים בשמם בלבד, כעת הוא מסוגל לנסח משפטים שלמים כדי לבקש את מה שהוא רוצה."

הסבירו מהו **שינוי איכותי** ומהו **שינוי כמותי**, והביאו דוגמה לאחד משני השינויים מתוך הפתיח.

שאלה 8

"בשל המלחמה האחרונה, נאלצה משפחת אבו מוחמד לעזוב את ביתה ולמצוא מקלט במרכז סיוע זמני המספק שמירה מתמדת. עם הגעתה, הקפידה המשפחה מייד לחפש ארוחות מזון ומים ראויים לשתייה עבור ילדיה, שלא אכלו דבר מזה שעות."

ציינו והסבירו סיבה אחת לכך שהצרכים סודרו בצורת פירמידה לפי **מאסלו**, והביאו מהפתיח שני מניעים (צרכים) מתוך פירמידת הצרכים של מאסלו שהמשפחה הצליחה להתמודד איתם.

שאלה 9

"מאז פרוץ מלחמת 'שאגת הארי' ואילוצו של אביו של סעיד לעבוד שעות נוספות במפעל כדי למלא את החסר, סעיד מבלה זמן רב יותר עם אימו, שיצרה קשר עם מורתו כדי לתאם את אופן ההתמודדות עם הפחד המתמשך שלו. בצל ערכי הערבות ההדדית בחברה, האם מנסה בכל כוחה לספק אווירה בטוחה בתוך הבית למרות קולות הפגזים המזכירים לו תמיד את השלכות הסכסוך המזוין שעוברת מדינתו כעת."

על סמך המודל האקולוגי של **ברונפנברגר**, הביאו מהפתיח שתי מערכות המשפיעות על סעיד. הסבירו אחת מהמערכות שציננתם והראו כיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח.

שאלה 10

"במהלך ארוחת הצהריים, התעקש לואי בן השנתיים לאחוז בכף ולנסות לאכול את המרק שלו לבדו, למרות שהאוכל נשפך על בגדיו. כשאִימו ניסתה לעזור לו, הוא דחף את ידה בכעס ואמר: 'אני לבד!'. האם רק חייכה אליו ואפשרה לו לסיים את הארוחה שלו, תוך שהיא עוזרת לו לנקות את המקום מאוחר יותר ברוגע."

מתוך המבוא לעיל, ציינו והסבירו את שלב ההתפתחות שבו נמצא לואי לפי **אריקסון**. כיצד עזרה התנהגותה החינוכית של האם בפתרון הקונפליקט אצל לואי?

שאלה 11

ציינו שני מאפיינים של חברות בגיל ההתבגרות (קבוצת השווים), והסבירו את התפקיד של כל אחד מהם.

שאלה 12

"בזמן סיור באחת החנויות, ראה עומר טלפון חכם יקר ערך שהוא השתוקק לקנות מזה זמן רב. הדחף הפנימי שלו דחף אותו להשיג אותו מייד בכל אמצעי, גם אם יאלץ לגנוב אותו, אך מהר מאוד הוא חש ייסורי מצפון ונזכר בעקרונותיו המוסריים השוללים גנבה. לכן, בסופו של דבר הוא החליט על תוכנית לחיסכון סכום קטן ממשכורתו בכל חודש כדי לקנות אותו באופן חוקי."

על סמך התיאוריה של **פריד**, ציינו והסבירו את הקונפליקט שהתחולל בין חלקי האישיות של עומר. הסבירו כיצד הצליח ה'אני' (אגו) לגשר בין דחפי הסתמי (איד) לבין מגבלות המציאות וערכי החברה.

שאלה 13

ציינו והסבירו יכולת אחת המוצגת בתמונה שלהלן.

שאלה 14

הציגו את המקרה של הילדה ג'יני, או המקרה של "ילד הפרא" – הנער מאבירון, וציינו מסקנה אחת המייצגת את הקשר ההדדי בין תורשה לסביבה.

פרק שלישי (12 נקודות)

ענו על שלוש מתוך השאלות 15-18 בתשובון שבמחברת הבחינה, בעמוד 19 (לכל שאלה – 4 נקודות).
לכל שאלה ארבע תשובות, אך רק אחת מהן נכונה.
סמנו X במשבצת שמתחת לאות המציינת את התשובה שבחרתם.
שימו לב, יש לסמן את התשובות ליד השאלות 15-18.

שאלה 15

"מחנכת כיתה י' אספה את כל תלמידיה והודיעה להם מי מהם נבחר למועצת התלמידים של בית הספר.
עדן, שלא נבחרה, לא אמרה דבר, אך עיניה התמלאו בדמעות."
מהו סוג התקשורת המתואר בקטע זה?

- א. תקשורת דו-כיוונית בין המורה לתלמידיה, ותקשורת מילולית מצידה של עדן.
- ב. תקשורת חד-כיוונית בין המורה לתלמידיה, ותקשורת מילולית מצידה של עדן.
- ג. תקשורת דו-כיוונית בין המורה לתלמידיה, ותקשורת לא-מילולית מצידה של עדן.
- ד. תקשורת חד-כיוונית בין המורה לתלמידיה, ותקשורת לא-מילולית מצידה של עדן.

שאלה 16

איזה מהמשפטים הבאים מסכם את המושג "אובייקט/חפץ מעבר" של ויניקוט?

- א. כלי לימודי המשמש בגן לשיפור ההתנהגות.
- ב. מתנות שניתנות לילד כדי לעודד אותו ללכת לבית הספר.
- ג. מונח שניתן לכל צעצוע שהילד מעדיף בגיל שלוש.
- ד. חפץ מוחשי שבבעלות הילד ומפצה אותו רגשית על היעדרות האם באופן זמני.

שאלה 17

כיצד ניתן לנסח את הקשר הדינמי המעצב את ההתנהגות האנושית?

- א. הלמידה היא המניע היחיד להתנהגות, בעוד מוכנות תורשתית (בשילה) משמשת כרקע קבוע שאינו משתנה.
- ב. ההתנהגות היא תוצאה של אינטראקציה מתמדת בין מוכנות תורשתית (בשילה) לבין למידה.
- ג. ההתנהגות תלויה לחלוטין במוכנות תורשתית (בשילה), וללמידה אין השפעה ממשית על שינויה.
- ד. מוכנות תורשתית (בשילה) ולמידה נעות בשני קווים מקבילים שלעולם אינם נפגשים בעיצוב מיומנות מוטורית כלשהי.

שאלה 18

מתי מופיע מצב של חוסר התרגלות אצל הילד?

- א. כאשר הילד ישן ומפסיק לשים לב.
- ב. כאשר הגרייה (הגירוי) נעלמת לחלוטין מלפני הילד.
- ג. כאשר מוצג גירוי חדש ושונה מספיק מהגירוי הישן.
- ד. כאשר גירוי ישן מוצג שוב ושוב.

בהצלחה!